

STUDIUM AV DEN HEDENSKE KULTUR — EN MISJONSOPPGAVE

AV MISJONSPREST OTTO CHR. DAHL

Den gassiske læreren og KFUM-sekretæren Rafam' Andrianjafy som besøkte Norge siste sommer, kom i et foredrag med følgende uttalelse: «Jeg kjenner ikke hedenskapet. Jeg er en kristen av tredje generasjon, vokset opp i et kristent hjem og har gått på kristne skoler. Misjonærene kjenner hedenskapet bedre enn jeg.»

Han har uten tvil rett i dette. Tredje og fjerde generasjons kristne, som er vokset opp i kristne hjem og på kristne skoler, kjenner ikke hedenskapet. Især når de har levd sin barndom på steder hvor kristendommen har «slått igjennom» og er blitt en makt i samfunnet, og sammen med innflytelsen fra den europeiske kultur har gjort mange av hedenskapets former «umoderne». Det de har sett av de ytre uttrykk for den hedenske religion, er tilfeldig og tildels uforståelig for dem.

Men om hedenskapets *former* er på avstand for tredje generasjons kristne, så er de selv preget av hedensk *tankegang* i en grad som de ikke selv aner. Vi blir alle preget av tankegangen i det samfunn vi lever i, ikke minst i alle de små, mer og mindre ubevisste reaksjoner i dagliglivet. Og samfunnet som omgir disse tredje generasjons kristne, er enda hedensk i sin tankegang, selv om hedenskapets former delvis er forsvunnet eller bare kan tillate seg en undergrunns-tilværelse.

Hedenskapet har jo i århundrer og årtusener vært alene om å prege tankegangen hos de ikke-kristne folkeslag. Det har formet folks tenkemåte, ikke bare i gudsdyrkelse og gravskikker og slikt som vi er vant til å regne til religionen, men også i jordbruk og fe-drift, i fiske og sjøfart, i boligforhold og kosthold. Ja, vi kan trygt si at det finnes ikke den side av dagliglivet hvor ikke hedenskapet

mer og mindre har gitt normen for oppførselen. Hedenskapet har vært renningen i samfunnets vev, som har fått det hele til å henge sammen, og som har bestemt mønstret i dagliglivets islett. Og disse trådene fra hedenskapet rekker langt inn i det kristne samfunn og i de enkelte kristne på misjonsmarken i de første og antagelig i nokså mange generasjoner.

Til dette vil kanskje noen si: Her burde da misjonen radikalt klippe av den gamle veven og renne en ny, kristen vev uten innflytelse fra hedenskapet. Men det er ikke mulig. De kristne må fortsette i hverdagslivet å leve i det samfunnet som omgir dem. De omgås hedninger i handel og vandel. De har sine rettigheter og plikter i samfunnet bestemt av den gamle hedenske sedvanerett. Kolonilovgivningen har bygd på denne sedvaneretten og supplert den når de nye forhold gjorde det nødvendig. Men opphevet er den blitt bare når den europeiske rettsoppfatnings krav om humanitet gjorde det nødvendig. Etter dette må også den kristne rette seg så langt det ikke kommer i strid med hans kristne samvittighet.

Denne dagliglivets *jus* er imidlertid ikke det som spiller størst rolle. Det er de mer og mindre ureflekterte reaksjoner på alt som hender i hverdagen. Der er vi jo alle sammen preget av «hva folk mener»; og den oppfatningen vi har av «hva folk mener», vet vi knapt hvordan vi har fått. Vi har suget den inn fra vi var ganske små gjennom alt vi har hørt og sett omkring oss. Det er ikke bare hjem og skole som har preget oss, men i høy grad også «gaten». Omgivelsene preger oss mye mer når vi bor i by eller landsby enn på spredte gårder. Og aller sterkest blir vel innflytelsen utenfra i landsbyen, hvor alle kjenner alle, og alle omgås.

De vansker som preget fra hedenskapet fører med seg, har misjonen følt helt fra begynnertiden. (Begynnertiden varer forresten fremdeles mange steder, selv på våre eldste misjonsmarker. Mange steder er enda de fleste menighetslemmer første generasjons kristne.) Men mens mange av de andre vanskene fra pionértiden etter hvert letner i de lengst komne distriktene, så vedvarer denne fremdeles og vil ennå fortsette gjennom noen generasjoner. Den skifter bare fase med de forskjellige etapper i kirkens utvikling.

Den periode av misjonskirkens liv som så omtrent faller sammen med tredje generasjon av kristne, er dannelsen av den na-

sjonale, relativt selvstendige kirke. Og kirken rekrutterer da sine ledere i stor utstrekning fra denne generasjonen, som er preget av hedenskapet uten å vite det, og som ikke kjenner hedenskapet på en slik måte at de lett kommer på spor av de hedenske røtter. Det blir derfor vanskelig for disse innfødte kirkeledere å kunne være voktere mot de skjulte påvirkninger fra hedenskapet, som strømmer inn i kirken gjennom hvert eneste av dens lemmer.

Derfor er det misjonærene som må være voktere på dette område. De har fått sin tankegang preget i et folk som har hatt kristendommen i århundrer, og hvor innflytelsen fra gammelt hedenskap etter hvert er avstreifet. De bærer med seg en norm som er preget av kristendommen, iallfall i langt høyere grad enn hos tredje generasjons kristne.

Men *det* er ikke nok for å være kirkens voktere mot hedenskapet. Det må også være slik som Rafam'Andrianjafy sa, at misjonærene *kjenner* hedenskapet.

Enkelte vil kanskje undre seg over det og si: Kan ikke misjonæren bare handle ut fra sin kristne norm og legge an på å innføre den i menigheten? Men saken er at *vår* tankegang heller ikke er preget *bare* av kristendommen. Vi har med oss våre nasjonale og kulturelle eiendommeligheter. Og vi reiser ikke til hedningene for å gi dem norskdøm og europeisk kultur (at misjon og kristendom også virker utviklende på kulturen er en annen sak som vi kan la være uberørt i denne forbindelse). Vi reiser til hedningene for å vise dem Jesus Kristus på en slik måte at de kan bygge en nasjonal kirke, hvor de føler seg hjemme med de eiendommeligheter Gud har gitt dem. Vi har ikke noe med å motarbeide deres nasjonale eiendommeligheter om de ikke passer inn i vår kultur og vårt tenkesett, men bare når de ikke kan forenes med kristendommen. Men for å kunne dømme her må man kjenne både kulturen og hedenskapet og kristendommen.

Kjenner da våre dagers misjonærer hedenskapet? Det er vanskeligere for misjonærene i tredje generasjons misjonskirke å lære hedenskapet og den hedenske kultur å kjenne enn for pionerene. Riktignok hadde ikke de første misjonærene hjelpen fra den moderne religionshistorie og samfunnsvitenskap. Disse vitenskaper er for en stor del blitt til av det materiale pionermisjonærene verden

over skaffet til veie. Men til gjengjeld møtte pioneren hedenskapet og det hedenske samfunn hver gang han kom utenfor sin egen dør. Ettersom den kristne menighet vokser, blir mer og mer av misjonærens tid opptatt blant de kristne, og tilsvarende minker kontakten med hedningene. Det personlige innblikk misjonæren får i hedenskapet, blir derfor mindre og mindre. Det han har lest av religionshistorie og sosiologi, kan nok gi ham de store linjer, men han trenger også detaljkjennskap til forholdene der han arbeider.

Når arbeidets utvikling har ført det med seg at mange misjonærer ikke lenger får så stort førstehånds kjennskap som ønskelig til religionen og kulturen der de arbeider, så blir det misjonsledelsens oppgave å sørge for at de får det som annenhånds kunnskap. Jeg tenker ikke her på at de vordende misjonærer må studere religionshistorie og sosiologi. Det har sikkert alle misjonsstyrer syn for. Det som det her gjelder, er det mer detaljerte kjennskap til forholdene på hver enkelt misjonsmark som er nødvendig for at misjonærene skal kunne være «vektere på Zions murer», og for at de skal kunne legge sin forkynnelse og undervisning slik an at den best kan finne folk der de er.

Annenhånds kunnskap for misjonærflokken kan skaffes ved at enkelte misjonærer for kortere eller lengere tid får anledning til eller pålegg om å bruke tiden til studium av forskjellige sider av folkets kultur, og så skriver ned resultatene av sin forskning slik at de blir tilgjengelige for alle som kan ha nytte av dem. Dette er simpelthen en form for arbeidsdeling. Og får man slike orienterende beskrivelser av det som fins rundt omkring en, vil alle kunne finne små anledninger til å utdype ett og annet av det, og på den måten vil mer og mer av det gå over fra annenhånds kunnskap til å bli personlig førstehånds kjennskap.

Kan man ikke overlate dette til de profesjonelle vitenskapsmenn? vil noen spørre. Nei. For det første er det altfor få av disse som driver studier ute på våre misjonsmarker. Det som blir dratt fram i dagen, er lite og ofte tilfeldig. Dessuten har ikke de dette synspunktet som interesserer oss: hedenskap contra kristendom. Vi risikerer derfor at mange momenter av betydning for oss ikke kommer med i deres framstilling. I alle fall må det bearbeides under vår synsvinkel. Alt som skrives av andre, kan vi ha nytte av.

Men det er ikke nok. Misjonene må selv ta forskningen opp som en misjonsoppgave.

Om det som skal utforskes, har jeg brukt ordet kultur. Det er da tatt i videste forstand om alt som fins av samfunnsliv og åndsliv hos det folk vi arbeider iblant. At den hedenske religion kommer i første rekke, er selvsagt. Men vi må ikke stanse med den. Utforskningen av samfunns- og ervervslivet fører oss direkte inn i den selvfølgelighetenes tankeverden som bygger opp hverdagen for dem, og hvor hedenskapet lengst finner smutthuller. Deres tanker om sykdommer og legemidler må misjonæren kjenne for å kunne avgjøre om en plante er et enkelt husråd som hvem som helst kan benytte, eller om bruken er slik sammenvevd med hedenskapet at det for en kristen blir synd mot det første bud. Studiet av folkemusikken er viktig fra misjonssynspunkt. Hvordan kan den nyttes i kirke og forsamling? Hva kan brukes som kirkemusikk, og hva er for nær knyttet til den hedenske religion? Folkeminne er den eneste form for «litteratur» hos skriftløse folk. Både eventyr og sagn, ordspråk og folkeviser har uendelig mye å lære oss om folks syn på de forskjelligste ting i menneskelivet. Til det kommer studiet av den skrevne litteratur der hvor det fins. På Madagaskar for eksempel er det verd å studere den skjønnlitteratur som begynner å gro opp under europeisk påvirkning. Studiet av litteraturen, både den uskrevne og den skrevne, er også nyttig for å lære språk og stilføring. Språket er imidlertid den eneste siden av kulturen som ikke i særlig grad frembyr seg til å studeres under religionens synspunkt. Skjønt språkstudiet kan gi opplysninger om mange ting som de andre vitenskaper studerer hver under sin synsvinkel. Og språkkunnskap er det uomgjengelig nødvendige midlet til å drive alle disse studier. Men språket er også det særlige midlet til å forkynde evangeliet både muntlig og skriftlig. Derfor er det alltid i misjonens interesse å få bedre og bedre hjelpemidler til å lære språket.

Til alle disse studier må man nytte den moderne vitenskaps teknikk og metoder. Da vil man rekke så mye lenger og komme til sikrere resultater enn om man skal famle på egen hånd. Men jeg tror ikke det er hensiktssvarende å utdanne spesialister på disse områder før man sender dem ut til misjonsmarken første gang.

En kan dra seg mye mer nytte av spesialutdannelsen når en har vært ute en periode og møtt problemene i marken som alminnelig misjonær. Da vet man også hva man har fått særlig interesse for. Og interesse og anlegg hører ofte sammen. De ting som skal utforskes, er så forskjellige at mange forskjellige slags anlegg kan utnyttes.

Jeg tror heller ikke det er det heldigste i alminnelighet å sette folk permanent til en slik forskningsoppgave. Ved å ha alminnelig misjonærarbeid innimellom bevarer man lettest kontakten med de praktiske problemer og det praktiske behov. Derved vil også resultatene best komme misjonsarbeidet til gode. Og ved å slippe til flere, kan man få flere sider av kulturen behandlet og får mer garanti mot ensidighet.

Det vil være i misjonens og kristendommens interesse om de kristne på misjonsmarken alltid vil kunne si: «Misjonærene kjenner hedenskapet bedre enn jeg.» Og ikke bare hedenskapet, men hele folkets kultur i alle dens former. Det ville også være med å gi misjonærene en saklig autoritet i den kirke de arbeider i, som de høylyst trenger nå når en ikke lenger har autoritet bare ved å være en hvit mann. Jeg skulle ønske at misjonærer og misjonsledere ville se at dette er en misjonsoppgave, og organisere denne siden av misjonsarbeidet så godt det lar seg gjøre i samsvar med forholdene på hver mark.